

Από την παιδεία στην Παιδεία και από τον παιδαγωγό γνώσεων στον Μεγάλο Παιδαγωγό

/ [Αφιέρωμα οι Τρεις Ιεράρχες](#) / [Θρησκευτική Εκπαίδευση](#) / [Παιδεία-Εκπαίδευση](#)

[Κωνσταντίνος Μπαραμπούτης, Θεολόγος - Καθηγητής Εκπαιδευτηρίων Ι. Μ. Πειραιώς](#)

*«Ελλάς εμή, νεότης τε φίλη, κι όσα πέπασμαι
και δέμας ως Χριστώ είξατε προφρονέως»[1]*

*Ελλάδα μου και νιότη αγαπητή,
κι όλα όσα απέκτησα και σώμα.
Πόσο πρόθυμα δοθήκατε στον Χριστό.*

Με μεγάλη σαφήνεια και ευσύνοπτα ο Γρηγόριος ο Θεολόγος μάς παρουσιάζει την σύζευξη του Ελληνισμού με την Ορθοδοξία στο σώμα του Χριστού, που χει ως απόρροια τον Ελληνο-Ορθόδοξο πολιτισμό της παιδείας και της Παιδείας.

Έναν λαμπρό πολιτισμό που στην σύγχρονη συσκοτισμένη εποχή μάς φωτίζει από αιώνες, όμως εμείς ως σύγχρονοι νέοι Οδυσσείς στον ταξίδι μας προς την γνώση και την Γνώση, αποπροσανατολιζόμαστε από σύγχρονους κύκλωτες, μάγισσες και

συμπληγάδες πέτρες που λέγονται χρήμα, κοινωνική καταξίωση, διαφήμιση και άλλα και χανόμαστε, βυθιζόμαστε, αποπροσανατολιζόμαστε.

Το Φως από τα έργα των Τριών Ιεραρχών συνεχώς καλύπτεται από σύννεφα μα πάντα υπάρχει εκεί ψηλά και μας περιμένει να μας φωτίσει και να μας ζεστάνει. Η διδασκαλία του Μεγάλου Βασιλείου (330-379), του Γρηγορίου τού Θεολόγου (328-390) και του Ιωάννη του Χρυσοστόμου (344/54-407) μα και το φαινό παράδειγμα της βιοτής τους δυστυχώς μας αφήνουν ανηπερέαστους και εν τέλει άμοιρους στο ταξίδι μας. Ενός ταξιδιού προσωπικού άμα και ομαδικού, μα και κυρίως προς τρίτους, τους νέους(τους αυριανούς πολίτες αυτού του κόσμου μα και ουρανοπολίτες) ενός ταξιδιού γνώσης προς παιδείας και παιδείας προς την όντως Παιδεία. Αποτέλεσμα αυτού του απροσανατολισμού είναι ο κλυδωνισμός της σύγχρονης κοινωνίας γιατί ταλαντεύεται ο παιδαγωγούμενος από εμάς τους παιδαγωγούς, τους μαγαλύτερους στην ηλικία, από τις δικές μας αστοχίες και τα λαθεμένα πρότυπα και βιώματα.

Άραγε «Γνώση μόνο για την γνώση;»

Χαρακτηριστικά κατά την διάρκεια του τετάρτου αιώνα, της σύγκρουσης των αρχαιοελληνιζόντων φιλοσοφιζόντων σοφών και των ορθοδοξόξων φιλοσόφων, (σύγκρουσης παιδείας και Παιδείας) έχουμε την εξής πρόταση από τον Γρήγοριο τον Θεολόγο στον φίλο του εθνικό Στάγειρο, «Αττικός συ την παιδευσιν, αττικοί και ημεις..» (Είσαι εσύ αττικός στην παιδεία; Κι εμείς αττικοί είμαστε). Είσαι εσύ

καθηγητής νέων ; εμείς είμαστε καθηγηταί ανθρώπων κάθε ηλικίας. Μορφώνεις προς τον λόγο; Εμείς προς το ήθος. Υπάρχουν πολλά κοινά στοιχεία μεταξύ μας, γράφει ο Θεολόγος Ιεράρχης προς τον φίλο του Σοφιστή Στάγειρο, θέλοντας να τονίσει πώς η ορθόδοξη παιδεία έχει λάβει τα μηνύματα των αρχαίων και τα έχει μετακενώσει στην Ορθόδοξη παιδεία, τα έχει αναπτύξει ακόμη περισσότερο και πλέον η παιδεία οδηγείται με την αγωγή ήθους και του πνεύματος στην αληθινή παιδεία.

Για τους Τρεις Μεγάλους Πατέρες τής Εκκλησίας, ουσία τής παιδείας είναι η αγωγή και δεν νοείται αγωγή χωρίς «πνευματικά μαθήματα» και «επιμέλεια ψυχής» Η επιμονή των Ιερών Πατέρων στην αγωγή τής ψυχής, και μάλιστα κατά Χριστόν, δεν σημαίνει ότι υποτιμούν τη σημασία των γνώσεων ή τη σπουδαιότητα των γραμμάτων. Σημαίνει την διαφορετική ιεράρχηση των αναγκών του ανθρώπου: πρώτα το πνεύμα και μετά το σώμα, πρώτα η αγωγή και μετά η γνώση.

Γνώση χωρίς βίωμα για παιδαγωγούμενο και παιδαγωγό;

«Βροντή σείο λόγος, αστεροπή δε βίος», (είναι ο λόγος σου βροντή, γιατί η ζωή σου είναι αστραπή) αναφέρει ο Γρηγόριος για τον φίλο του Μ.Βασίλειο στον επικήδειο του λόγο που εκφώνησε, θέλοντας να τονίσει πως ο παιδαγωγός προς τον παιδαγωγούμενο πρέπει των λόγων του να προηγείται η βιοτή του, πρέπει ο γονιός αυτά που λέει στο παιδί του να τα τηρεί πρώτα ο ίδιος. Η ζωή μας είναι η τρανή απόδειξη των λόγων μας μπροστά στα γεμάτα αναζήτηση μάτια των παιδιών και τον ανέγγιχτο ψυχικό τους κόσμο. Αυτή βεβαιώνει την αληθινότητά τους. Χωρίς βιοτή παιδαγωγική ενδεδειγμένη, μόνο σύγχυση και σχάση, μην αναφερθεί και χάος, προσφέρουμε στα παιδιά στον δρόμο τους για την παιδεία και την Παιδεία. Ο θεολόγος και ποιητής Γρηγόριος θα πει τη μνημειώδη επιγραμματική φράση: «Μισώ διδάγματα, ος εναντίος βίος» (Μισώ τη διδασκαλία που είναι αντίθετη στο βίο) [2].

Στην σύγχρονη πραγματικότητα πρέπει να επαναστατήσουμε ορθά.

Όσες γνώσεις κοσμικές και να προσφέρουμε στα παιδιά μας, αν δεν ενδιαφερθούμε για την μόρφωση, την παιδεία μα και Παιδεία, την αγωγή μα και για την όλη ανατροφή των παιδιών και της ψυχή τους, θα είμαστε ωσάν πατροκτόνοι, τόσο εκφραστικά μας το αναφέρει ο ιερός Χρυσόστομος « παιδοκτόνοι μάλλον εισι αι μητέρες...Αυτό δεν το λέγω μόνο προς τις γυναίκες, αλλά και προς τους άνδρες....» [3] και παρακάτω αναφέρει «Τούτο εστι, ο την οικουμένη ανατρέπει πάσαν, ότι των οικείων αμελούμεν παίδων» Και αυτό είναι εκείνο το οποίο ανατρέπει όλη την οικουμένη, το ότι παραμελούμε τα παιδιά μας και από τη μια μεριά φροντίζουμε για τα σώματα τους, από την άλλη όμως περιφρονούμε την ψυχή τους υποκύπτοντας σε μια κατάσταση ύψιστης ανοησίας. Συνεργάτες είμαστε όλοι στην σύγχρονη συσκότιση και οδύνη της κοινωνίας. Μήπως ήγγισε η ώρα του αυτοελέγχου και της μετανοίας για τον καθένα από εμάς; Από που να ξεκινήσουμε όμως;

Επανάσταση του τώρα για το μέλλον: « Εκ Θεού άρξασθε..»

Παιδεία χωρίς τον Μέγα Παιδαγωγό, δεν νοείται. Ο Μέγας Βασίλειος στην υπ' αυτού γραφείσα Θεία Λειτουργία παρακλητικά απευθύνεται στον Θεό «τα νήπια έκθρεψον, την νεότητα παιδαγωγήσον». Ο άνθρωπος μόνος του δεν μπορεί να σταθεί χωρίς την συνεργία του Θεού σε αυτό το δύσκολο έργο της αγωγής της

χριστοκεντρικής και ανθρωπ-αγωγικής. «Αύτη μοι φαίνεται είναι τέχνη τις τεχνών και επιστήμη επιστημών άνθρωπον άγειν το ποικιλώτατον ζών και πολυτροπώτατον» Η αγωγή των νέων κατά τον Γρηγόριο τον Θεολόγο είναι τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών, τόσο δύσκολη [4]. Άραγε ποίος μπορεί να αντιταχθεί στο χρυσοστομικό χωρίο ««χαλεπόν η νεότης, ότι ευρίπιστον, ευεξαπάτητον, ευόλισθον και σφοδροτέρου δείται του χαλινού•», η νεότητα είναι δυσκολοκυβέρνητη, γιατί είναι άστατη, εξαπατάται και ολισθαίνει εύκολα και έχει ανάγκη από δυνατό χαλινάρι [5], και χαλινάρι είναι ο εκάστοτε παιδαγωγός, είτε εκπαιδευτικός είτε γονιός είτε συγγενής μα πρωτίστως ο Μεγάλος Παιδαγωγός, η Οδυνομένη Αγάπη.

Χαλανάρι βίας ή αγάπης;

Ο Χρυσόστομος γράφει τα εξής για την παιδαγωγική σχέση: « ουδέν ούτω προς διδασκαλίαν επαγωγόν, ως το φιλείν και φιλείσθαι» (Χρυσόστομος P.G. 62, 529. Η αμφίδρομη αγάπη μεταξύ παιδαγωγού και παιδαγωγούμενου είναι σημαντικότερη και η πεμπτουσία της παιδαγωγικής σχέσης. Με το αντίθετο της αγάπης, τη βία δεν παραμένει το μάθημα «βίαιον μεν μάθημα ου πέφυκεν παραμένει . Στην σύγχρονη εποχή που η βία, σωματική η λεκτική, είναι σε έξαρση σε μέσα ενημέρωσης και σε παιχνίδια, η μάθηση με αγάπη από αγάπη είναι η σημαντική διαφοροποίηση της πραγματικής παιδείας που οδηγεί στην Παιδεία.

Από την παιδεία στην Παιδεία , την Παιδεία της αγιότητας.

Η κλασική παιδεία, η γνώση των υλικών πραγμάτων μαζί με την άνωθεν Παιδεία μας οδηγούν σε ασφαλούς δρόμους, ο μακαριστός Γέροντας Πορφύριος, που ανάλωσε έλεγε: «Να βλέπουμε τον Θεό στο πρόσωπο των παιδιών και να δώσωμε την αγάπη του Θεού στα παιδιά. Η αγιότητα των γονέων είναι η καλύτερη εν Κυρίω αγωγή. Με την προσευχή και την αγιωσύνη των γονέων και των εκπαιδευτικών μπορούν να βοηθηθούν τα παιδιά στο σχολείο. Με ανθρώπινους τρόπους δεν διορθώνονται οι κακές καταστάσεις. Μόνο με την προσευχή φέρνετε αποτέλεσμα. Να μπη η χάρις του Θεού στην ψυχή τους και να τα αλλοιώση».

Ο Γρηγόριος ο Νανζιανζηνός που από την παιδεία έφθασε στην Παιδεία, από την γνώση στην Γνώση μας λέει χαρακτηριστικά: «Την ανθρώπινη σοφία, τους ανθρώπινους λόγους τους εγκατέλειψα, γιατί ακολούθησα το λόγο του μεγάλου Θεού, που υπερκαλύπτει κάθε ευμετάβλητο, πολύπλοκο λόγο του ανθρώπινου νου».

Ο Ιερός Χρυσόστομος προτρέπει προς πάντας και ιδιαίτερα προς τα νιάτα: «Η παιδεία μετάληψις αγιότητας εστί» [7]. Αυτή είναι και η πρόταση παιδείας(με την ευρύτερη έννοια της λέξης και όχι μόνο της εκπαίδευσης) των Τριών Ιεραρχών που

η γραφίδα ενός καθηγητού Πανεπιστημίου emphaticώς μας τονίζει «η παιδεία του κόσμου θεωρείται αντικειμενικώς μόνο μέσα από την παιδεία του Κυρίου» [8].

Και αυτή τη παιδεία σημαντικό ρόλο παίζει ο παιδαγωγός κ όπως μας λέγει χαρακτηριστικά ο Μέγας Βασίλειος Ο παιδαγωγός είναι δυνατόν «ευδοκών και την εαυτού ψυχήν μεταδούναι εκάστω» [9].

Αυτής της παιδείας μέτοχοι και κλητοί γίναμε οι απόγονοι των Τριών Ιεραρχών. Της ανθρώπινης παιδείας που με τον προσωπικό μας αγώνα, με την συνεργία του Θεού και την αναφορά προς Αυτόν καταλήγει στην όντως αληθινή Παιδεία, στην όντως αληθινή Αλήθεια.

Παραπομπές:

- 1. Γρηγορίου Θεολόγου, P.G. 37, επίγραμμα αριθμ. 1449.**
- 2. Γρηγορίου Θεολόγου, E.Π.Ε. 10, σ. 174,40.**
- 3. Ιωάννου Χρυσοστόμου, P.G. 51, 327.**
- 4. Γρηγορίου Θεολόγου P.G. 35, 425.**
- 5. Ιωάννου Χρυσοστόμου, P.G. 49, 21.**
- 6. Μεγάλου Βασιλείου P.G. 29, 213.**
- 7. Ιωάννου Χρυσοστόμου E.Π.Ε. 25, 282.**
- 8. Κων. Κορναράκη, «Παιδεία Κυρίου - Ο οντολογικός χαρακτήρας και η διαλεκτική φύση του παιδαγωγικού έργου κατά τους Τρεις Ιεράρχες», Ανάτυπον εκ της Επιστημονικής Επετηρίδος της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, Τιμητικόν αφιέρωμα εις Αθανάσιον Π. Χαστούπην, τόμος ΛΔ΄ Αθήναι (1999), σ. 416.**
- 9. Μεγάλου Βασιλείου, E.Π.Ε. 9, 126-128.**

<https://bit.ly/3AK2AkD>